LAUSUNTO 22.10.2019

Asia: Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston lausuntopyyntö valtion talousarviosta vuodelle 2020

Viite: HE 29/2019 vp

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ VALTION TALOUSARVIOKSI 2020

Koulutuksen ja tutkimuksen kokonaisrahoituksen nousu valtion budjetissa on positiivista pitkään jatkuneen rahoituksen laskun jälkeen. Osaamisvaatimusten kasvu työmarkkinoilla ja työssäkäyvän väestön osuuden pieneneminen asettaa koulutusjärjestelmän ratkaisevaan asemaan kestävän talouden kannalta ja työllisyysasteen nostamisessa. Nyt esitetyllä rahoituksella päästään alkuun, mutta se on tavoitteisiin nähden riittämätön. Opiskelijamäärän merkittävä kasvattaminen, koulutustarjonnan lisääminen työssäkäyville ja TKI-toiminnan voimistaminen eivät onnistu esitetyllä rahoituksella. Uhkana on koulutuksen laadun heikkeneminen.

Hallitus esittää vuoden 2020 talousarvioesityksessä yliopistoille 40 miljoonan euron ja ammattikorkeakouluille 20 miljoonan euron korotusta perusrahoitukseen. Samalla palautetaan käyttöön lain mukainen indeksitarkistus, joka takaa perusrahoituksen pysymisen yleisen kustannustason nousun tasolla. Tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoiminnan kokonaisrahoitus valtion budjetissa hieman kasvaa, mutta muun muassa Suomen Akatemian rahoitus pienenee.

Sivistystyönantajien keskeiset viestit ja ehdotukset kootusti

- **Korkeakoulujen perusrahoituksen lisäys ja korkeakouluindeksien palauttaminen tulevat tarpeeseen ja ovat investointeja tulevaisuuteen.**
- **Korkeakoulujen tutkintomäärien merkittävä kasvattaminen ei onnistu ilman lisärahoitusta.**
- **Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan 4 prosentin BKT-tavoite edellyttää pitkän aikavälin strategisen tiekartan laadintaa.**
- **Jatkuvan oppimisen uudistus edellyttää kaikilla koulutusasteilla resurssien lisäystä ja uudelleen kohdentamista.**

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tavoitteet

Korkeakoulutukselle, tutkimukselle ja tieteelle asetettiin kunnianhimoisia tavoitteita korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa: vuoteen 2030 mennessä puolet nuorista suorittaa korkeakoulututkinnon ja tutkimus- ja innovaatiotoimintaan käytetään 4 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tällä hetkellä korkeakoulutettujen nuorten osuus on alle OECD-keskiarvon, 41 prosenttia, ja tutkimus- ja innovaatiotoiminnan osuus BKT:sta 2,7 prosenttia.

Tavoitteet ovat laajasti jaettuja ja saavat tukea hallitusohjelmasta, osaamisen ennakointifoorumilta ja elinkeinoelämältä. Muun muassa teknologiateollisuudessa uusiin tehtäviin rekrytoitavista 60 prosentilta vaaditaan korkeakoulututkinto jo nyt.

Korkeakoulutettujen määrän kasvattaminen ja korkeakoulujen aloituspaikkojen riittävyys

Korkeakouluissa vuosittain suoritettavien tutkintojen määrää on tarkoitus nostaa yli 10 prosentilla vuosina 2021-24. Vuonna 2030 tutkintoja suoritettaisiin jo noin 30 %, eli 15000 nykyistä enemmän.

Kasvaviin tutkintotavoitteisiin ei ole kuitenkaan **osoitettu lisärahoitusta budjettiesityksessä**. Ilmeisesti ajatus on, että tutkintomäärien kasvattaminen tehdään perusrahoituksen lisäyksellä. Tämä uhkaa liudentaa koulutuksen laatua.

Kun yhä suurempi osuus ikäluokista osallistuu korkeakoulutukseen, tarkoittaa tämä myös suurempaa vaihtelua opiskelijoiden valmiuksissa. **Tarvitaan aiempaa yksilöllisempää tukea ja ohjausta, jotta opinnot läpäistään tehokkaasti**.

Jos opiskelijamäärän lisäämiseen ei ohjata uusia resursseja, on syytä harkita muita keinoja kasvattaa tutkinnon suorittaneiden määrää. Opiskelujen läpäisyaste on Suomessa OECD-maiden keskiarvon yläpuolella, mutta sen parantaminen edelleen olisi tehokas tapa lisätä valmistuneiden osuutta. Korkeakoulujen omat keinot läpäisyasteen parantamiseksi ovat kuitenkin rajalliset, sillä opintojen kesken jäämiselle on useita eri syitä, kuten työelämään siirtyminen. Toinen keino olisi rajata maksutonta oikeutta suorittaa useampia korkeakoulututkintoja, jolloin opiskelupaikkoja saataisiin kohdennettua paremmin ensimmäistä tutkintoa suorittaville.

Korkeakoulujen rooli jatkuvassa oppimisessa ja työssäkäyvien osaamisen päivittämisessä

Tarve koko väestön osaamisen jatkuvalle päivittämiselle on todettu monessa yhteydessä. Työelämä muuttuu ja teknologia kehittyy aiempaa nopeammin, jolloin koulutuksessa saadut tiedot ja taidot myöskin vanhenevat nopeammin. Samalla työssäkäyvän väestön osuus vähentyy. Koulutuksen on kyettävä antamaan aiempaa paremmat valmiudet jatkuvaan osaamisen päivittämiseen, jotta työllisyysaste saadaan pidettyä hyvällä tasolla.

Korkeakoulut voivat kasvattaa ja suunnata koulutustaan aiempaa enemmän myös työssäkäyvien tarpeisiin, mutta ilman lisäresursseja tämäkään ei onnistu.

Tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminnan voimistaminen

Tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) kokonaisrahoitus valtion budjetissa näyttäisi hieman kasvavan, mutta **4 prosentin BKT -tavoitteeseen pyrkimiseksi tarvitaan strateginen pitkän aikavälin suunnitelma ja investointiohjelma**. Tavoitteen saavuttaminen vaatii erityisesti yritysten TKI-toiminnan lisääntymistä, mutta myös valtion rahoitusta tulee kasvattaa systemaattisesti. Tällä tavoin kasvatetaan omaa osaamispohjaa, joka puolestaan houkuttelee osaamista ja TKI-

investointeja myös muualta. Valitettavan usein valtion TKI-rahoitus on nollasummapeliä, jossa resursseja siirretään paikasta toiseen niiden kasvamatta.

Samalla on syytä tarkastella laajasti keinoja TKI-rahoituksen ja -toiminnan kasvattamiseksi. Voitaisiinko korkeakouluja pääomittaa enemmän? Kannustaako eri sektoreiden lainsäädäntö riittävästi TKI-toimintaan? Missä määrin valtion muulla kuin suoralla TKI-rahoituksella voidaan innovoida nykyistä enemmän? Miten hallitaan Veikkauksen voittovaroihin ja niiden mahdollisiin muutoksiin liittyviä tulevaisuusriskejä? Tällä hetkellä tiedettä tuetaan Veikkauksen tuotoista yli 100 miljoonalla eurolla vuosittain.

Pitkän aikavälin suunnitelma ja investointiohjelma

Hallitus on käynnistämässä koulutuspoliittista selontekoa sekä laatimassa pitkän aikavälin suunnitelmaa, jonka avulla TKI-toimintaympäristö paranee. Näissä on löydettävä konkreettisia ratkaisuja paitsi numeerisiin tavoitteisiin, myös perustavanlaatuisiin kysymyksiin, kuten: Kuinka korkeakoulujen tutkintomääriä voidaan kasvattaa pitäen koulutuksen laatu kansainvälisesti korkealla tasolla? Kuinka jatkuvaa oppimista resursoidaan? Sivistystyönantajien näkemyksen mukaan nämä eivät onnistu ilman uusia resursseja.

Taustaa korkeakoulujen rahoituksen rakenteesta ja kehityksestä

Korkeakoulujen kokonaisrahoitus muodostuu valtion budjetin perusrahoituksesta, eri lähteistä hankittavasta kilpaillusta rahoituksesta sekä omista tuotoista. Opetushallituksen tilastopalvelun mukaan yliopistojen kokonaisrahoitus vuonna 2018 oli 2495 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakoulujen 958 miljoonaa euroa. Tästä valtion perusrahoituksen osuus yliopistoilla oli 65% ja ammattikorkeakouluilla 81%.

Korkeakoulujen julkiseen rahoitukseen kohdistui vuosina 2013-18 noin 500 miljoonan euron leikkaukset. Kokonaisrahoitukseen on vaikuttanut erityisesti perusrahoituksen lasku, Business Finlandin rahoitusleikkaukset, indeksijäädytykset, vähentynyt yritysrahoitus ja viime vuonna myös huonot sijoitustuotot.

Rahoituksen laskua on onnistuttu osin paikkaamaan EU-rahoituksella, julkisilla kertapanostuksilla ja kotimaisten säätiöiden tuella. Toimintaa on myös tehostettu, sillä suoritettujen tutkintojen ja tutkimusjulkaisujen määrää on kyetty kasvattamaan huolimatta rahoituksen laskusta. 50:n maan korkeakoulujärjestelmävertailussa Suomi on kansantalouteen suhteutettuna rankinglistan toisella sijalla.[1]

Lisätietoja:

Johtaja
Laura Rissanen
p. 041 540 4505

Elinkeinopoliittinen asiantuntija
Heikki Holopainen
p. 0400 639 331

[1] Universitas21 Ranking of National Higher Education Systems 2019.

LAUSUNTO 22.10.2019

Sivistystyönantajat

- opetus- ja korkeakoulualan työnantajajärjestö
- jäsenenä yli 320 oppilaitosta kaikilta koulutusasteilta
- yliopistot, ammattikorkeakouluja, ammatillisia oppilaitoksia, lukioita, peruskouluja, kansanopistoja, urheiluopistoja, kansalaisopistoja, opintokeskuksia, kesäyliopistoja, taiteen perusopetuksen oppilaitoksia kuten esim. musiikkiopistoja, koulutusvientiyrityksiä
- jäsenet ovat säätiöitä, yhdistyksiä, osakeyhtiöitä tai julkisoikeudellisia laitoksia
- jäsenten palveluksessa noin 55.000 opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon ammattilaista

Yksityinen toimija opetuksen järjestäjänä

- rekisteröity yhteisö (yhdistys, osakeyhtiö, säätiö)
- valtioneuvoston tai opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä järjestämislupa
- hoitavat laissa määriteltyä julkista koulutustehtävää
- julkinen rahoitus
- tarjoavat maksutonta koulutusta samalla tavalla kuin kunnat, kuntayhtymät tai valtio
- perivät muussa opetuksessa (mm. musiikkiopistot, kansanopistot) opiskelijamaksuja samoilla periaatteilla kuin kunnallisetkin oppilaitokset
- toimintaa ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi
- toimintaa ohjaavat sama opetuslainsäädäntö ja opetussuunnitelmien perusteet kuin muitakin koulutuksen järjestäjiä